

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ВІСНИК

**Східноукраїнського
національного університету
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**№ 6 (276)
2022**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВІСНИК

СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

№ 6 (276) 2022

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ЗАСНОВАНО У 1996 РОЦІ

ВИХІД З ДРУКУ - ДВАНАДЦЯТЬ РАЗІВ НА РІК

Засновник

Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

Журнал зареєстровано

в Міністерстві юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію

серія КВ № 15607-4079ПР

від 18.08.2009 р.

VISNIK

OF THE VOLODYMYR DAHL EAST
UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY

№ 6 (276) 2022

THE SCIENTIFIC JOURNAL

WAS FOUNDED IN 1996

IT IS ISSUED TWELVE TIMES A YEAR

Founder

Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University

Registered by the Ministry

of Justice of Ukraine

Registration Certificate

KB № 15607-4079ПР

dated 18.08.2009

Журнал включено до Переліків наукових фахових видань України (Наказ МОН № 886 02.07.2020 р.), (Наказ МОН №1188 24.09.2020 р.), (Наказ МОН №157 від 09.02.2021 р.) в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з технічних (122, 131, 132, 133, 141, 151, 161, 273) та економічних (051, 073, 075) наук відповідно.

Журнал включено до Міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus International (ICV 2018: 59.34).

ISSN 1998-7927(print)

ISSN 2664-6498 (online)

Головна редакційна колегія:

Поркуян О.В., докт. техн. наук (голова редакційної колегії),

Галгаш Р.А., докт. екон. наук, (заступник голови

редакційної колегії),

Кудрявцев С.О., канд. техн. наук, (заступник голови

редакційної колегії),

Білобородова Т.О. канд. техн. наук,

Глікіна І.М., докт. техн. наук,

Грицюк В.Ю., канд. техн. наук,

Д'яченко Ю.Ю., докт. екон. наук,

Ковтанець М.В., канд. техн. наук,

Кравченко К.О., канд. техн. наук,

Лорія М.Г., докт. техн. наук,

Могила В.І., докт. техн. наук,

Носко О.П., канд. техн. наук,

Проказа О.І., канд. техн. наук,

Семененко І.М., докт. екон. наук,

Сергієнко О.В., канд. техн. наук,

Скарга-Бандурова І.С., докт. техн. наук,

Целіщев О. Б., докт. техн. наук

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Івченко Є.А.

Рекомендовано до друку Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Протокол № 5 від 20 грудня 2022 р.)

Матеріали номера друкуються мовою оригіналу.

© Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2022

© Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 2022

З М І С Т

Спеціальність 051

Галгаш Р.А., Семененко І.М., Білоус Я.Ю., Івченко Ю.А. РОЗРОБКА ПРИКЛАДНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ.....	5
Корсунова К.Ю. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДОСЛІДЖЕННІ РИНКУ ТА ЗАПУСКУ РЕКЛАМНИХ КАМПАНІЙ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ	13
Кудріна О. Ю., Шищенко І. В. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	20
Кулаков Є. В., Кушал І. М. ПОДАТКОВА ОБІЗНАНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА, ЯК РУШІЙНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	26
Курцев О.Ю., Кошесва Д.О. РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: ВИДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ	31
Manukhina M.Y., Tatsii I.V. FORWARDS AS ONE OF THE MAIN INVESTMENT INSTRUMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE	37
Мельнік М.А. ІНКЛЮЗИВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	44
Птащенко О.В., Сохацька О.М. ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	50
Шевченко І. О. СИСТЕМА ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ МОДИ	55

Спеціальність 073

Добрунов С.С. ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В АРТ-БІЗНЕСІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	61
Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В. ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ВИБІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	67
Чорна О.Ю., Христенко Л.М., Івченко Ю.А. АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОХОЛДІНГІВ У ВИЗНАЧЕННІ НАПРЯМІВ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ	75

CONTENTS

Speciality 051

Halhash R.A., Semenenko I.M., Bilous Y.Y., Ivchenko Y.A. DEVELOPMENT OF AN APPLIED APPROACH TO THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINE TERRITORIAL COMMUNITIES	5
Korsunova K.Y. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MARKET RESEARCH AND LAUNCHING ADVERTISING CAMPAIGNS: EFFECTIVE METHODS AND ETHICAL ASPECTS FOR INTERNATIONAL MARKETING	13
Kudrina O.Yu., Shyshenko I.V. ECONOMIC POLICY OF REGULATION OF THE DIGITIZATION PROCESS	20
Kulakov Y. V., Kushal I. M. TAX AWARENESS OF THE SOCIETY AS A DRIVING FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF E-DEMOCRACY	26
Kurtsev O.Y., Koshcheeva D.O. REGULATION OF INTERNATIONAL TRADE: TYPES AND TOOLS.....	31
Manukhina M.Y., Tatsii I.V. FORWARDS AS ONE OF THE MAIN INVESTMENT INSTRUMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE	37
Melnik M.A. INCLUSIVE POLICY OF THE STATE DURING THE WAR	44
Ptashchenko O.V., Sokhatska O.M. PECULIARITIES OF LOGISTICS ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION	50
Shevchenko I. O. DIGITAL TRADING SYSTEM IN THE GLOBAL FASHION MARKET	55

Speciality 073

Dobrunov S.S. FORMATION OF BUSINESS PROCESSES IN ART BUSINESS AS A TOOL OF POST-WAR RECOVERY IN UKRAINE	61
Kostyrko L.A., Solomatina T.V., Chernodubova E.V. ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF FINANCIAL POTENTIAL ON THE CHOICE OF THE DEVELOPMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES	67
Chorna O.Y., Khrystenko L.M., Ivchenko Y.A. DIAGNOSTIC ASPECTS OF THE ECONOMIC SECURITY OF AGROHOLDINGS IN DETERMINING THEIR STRATEGIC DEVELOPMENT DIRECTIONS	75

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-67-74>

УДК 336.73

ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ВИБІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В.

ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF FINANCIAL POTENTIAL ON THE CHOICE OF THE DEVELOPMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Kostyrko L.A., Solomatina T.V., Chernodubova E.V.

Стаття присвячена розкриттю теоретичних положень та рекомендацій щодо визначення типу стратегії розвитку аграрного сектору економіки на основі оцінки фінансового потенціалу. Доведено, що на вибір стратегії розвитку підприємств аграрного сектору економіки впливає фінансовий потенціал. Уточнено поняття «фінансовий потенціал» як «нереалізовані фінансові можливості та здатності, які ґрунтуються на сукупності наявних фінансових ресурсів та їх здатності через господарську діяльність сприяти досягненню стратегічних цілей». Визначено ключові фінансові індикатори, які характеризують стан фінансового потенціалу підприємства обґрунтовано рекомендації по забезпеченню стратегічного розвитку фінансового потенціалу. Проаналізовано такі питання як узгодження стратегії розвитку підприємств і фінансового потенціалу, оцінка стану та стратегічного розвитку фінансового потенціалу, вибір типу стратегії розвитку на основі оцінки індикаторів фінансового потенціалу. Проведено аналіз джерел фінансування, та зроблено висновки щодо неоднозначності ефективності державного фінансування. Обґрунтовано підхід до оцінки розвитку фінансового потенціалу підприємств на основі використання програмного забезпечення, особливістю якого є розрахунок цільових векторів його ключових індикаторів залежно від зміни параметрів моделі, які впливають на значення окремого індикатора, що дозволяє визначити складові фінансового потенціалу, завдяки яким можлива оптимізація та оцінити динаміку змін його стану і здатності забезпечити реалізацію загальної стратегії. На основі матричної моделі визначено типи стратегій розвитку фінансового потенціалу, що забезпечують реалізацію загальної стратегії підприємства, в основу яких покладено властивості аграрного сектора економіки, розмір суб'єкта господарювання, стан фінансового потенціалу (стандарт, нестійкий, ризиковий, критичний). Запропоновано механізм оцінки відповідності типу стратегії залежно від стану фінансового потенціалу підприємства та з'ясовано можливості стратегічного розвитку аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансовий потенціал, оцінка стратегічного розвитку фінансового потенціалу, стан фінансового потенціалу, тип стратегії, підприємства аграрного сектору економіки

Постановка проблеми. В умовах динамічності змін економічних процесів в Україні та специфіки діяльності підприємств аграрного сектору важливого значення має об'єктивна оцінка фінансового потенціалу, яка дозволяє визначити стратегічні орієнтири їх розвитку. Це виходить з того, що невід'ємною частиною забезпечення реалізації стратегії підприємств є фінансовий потенціал, можливості його ефективного використання та нарощення. Тому актуалізуються такі питання як узгодження стратегії розвитку підприємств і фінансового потенціалу, оцінка стану та стратегічного розвитку фінансового потенціалу, вибір типу стратегії розвитку на основі оцінки індикаторів фінансового потенціалу.

Аналіз наукової думки відносно категорії фінансового потенціалу та механізмів оцінки його достатності показав наявність різних підходів та оцінок. Фінансовий потенціал аграрних компаній, розглядається як низка можливих джерел фінансування, де провідну роль відіграють пільгові кредити та державні програми [1]. Зазначимо, що Україна має деякі аналогічні програми, проте вони мають незначний бюджет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автором проаналізовано понад 570 статей Scopus&WoS за 10 років за темою фінансового потенціалу аграрного сектора країн Африки та Азії у розрізі результативності на рівні компанії, мікро-,макрорівнях [2]. Проведено глибокий аналіз джерел фінансування, та зроблено висновки щодо неоднозначності ефективності

державного фінансування. Дослідження показало доцільність індивідуального підходу до формування фінансового потенціалу аграрних підприємств, виходячи з економіки країни, рівня розвитку ринку та ринку капіталів.

Автори розглядають фінансовий потенціал компанії, як потенційні інвестиційні можливості та фінансові показники, такі як прибутковість, ліквідність, платоспроможність. Конкурентоспроможність цього типу потенціал виражається у стійкій платоспроможності компанії, яка також у наявності достатнього оборотного капіталу, який за допомогою чіткої організації розрахунків, доцільно та ефективно використовується в господарській діяльності. Крім того, наведена методика оцінки фінансового потенціалу підприємства, з визначення окремих етапів, пов'язаних з певним стратегічними завданням. Проте, сама методика оцінки фінансового потенціалу носе теоретичний характер та не підкріплена розрахунками [3]

NusinovV., BurkovaN., ShuraL. [4] розглядають фінансовий потенціал як запас фінансової міцності компанії та через матрицю попарного порівняння, визначили його рівень, як протилежний до вірогідності банкрутства компанії. Застосування такого нетрадиційного підходу, на наш погляд, відображає поточний стан показників компанії на основі попередніх періодів та не враховує можливості сучасного ринку капіталів та стратегії розвитку.

AlinaMordovets [5] розглядає категорію фінансового потенціалу як поєднання ресурсного, структурного та цільового підходів, та визначає його достатність через інтегральний показник, який включає показники оцінки майнового стану, фінансової незалежності, стану оборотності капіталу та рентабельності. Шляхом застосування статистичних методів, виділено кластери відповідно до рівнів фінансового потенціалу. Вважаємо, що такий підхід є загальним та не враховує особливості фінансового стану, можливостей та бізнес-моделі кожної окремої компанії.

За думкою автора [6], фінансовий потенціал формується за рахунок власних і залучених ресурсів та повинен забезпечувати достатній рівень платоспроможності, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості. У роботі обґрунтовано, що використання фінансового потенціалу має тісний зв'язок із функцією управління і залежить від цілей та інтересів, які покладено в основу стратегії розвитку підприємства. Проте, конкретні стратегії розвитку та відповідні показники не розглянуті.

В роботі [7] під достатнім фінансовим потенціалом розуміється здатність компанії нарощувати фінансові результати через оцінку блоків показників фінансового аналізу: прибутковість, грошовий потік, ринок капіталів, леверидж, ліквідність. Автор доводить значущість запропонованих показників та тісноту їх зв'язку за

різними сценаріями моделювання розвитку компанії. Проведено вагоме дослідження, проте, компанія повинна окремо визначати, чи достатньо її потенціалу для реалізації обраної стратегії розвитку.

В роботі чеських вчених [8] розглянуто фінансовий потенціал компаній за розміром. В дослідженні доведено, що у період кризи, компаніям потрібна допомога на рівні держави, бо власних ресурсів, таких як операційний прибуток, маржинальний прибуток, EBITDA, акціонерний прибуток – може бути замало. Автори зосередились на достатності фінансового потенціалу на підтримку фінансової стійкості компанії, а не на пріоритетах стратегічного розвитку.

З погляду реалізації концепції стратегічного розвитку в даному дослідженні фінансовий потенціал суб'єкта господарювання аграрного сектора економіки слід розглядати в контексті нереалізованих фінансових можливостей та здатностей підприємства, які ґрунтуються на сукупності наявних фінансових ресурсів, та їх здатності через господарську діяльність сприяти досягненню стратегічних цілей [9, 10]. Надалі будемо дотримуватися припущення, що інструментом вибору стратегії розвитку підприємств є оцінка індикаторів фінансового потенціалу з урахуванням їх змін.

Метою роботи є визначення теоретичного підґрунтя та обґрунтування підходу до вибору стратегії розвитку підприємств на основі оцінки фінансового потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне призначення фінансового потенціалу полягає в забезпеченні реалізації глобальної стратегії. Як приклад, у дослідженні, були розглянуті стратегії розвитку підприємств за Портером (аналіз п'яти сил) [11]. Наведений рис 1. демонструє, що стратегічний підхід, обривний підприємством, вимагає підвищеної уваги окремим елементам фінансової стратегії: 1) при «абсолютному лідерстві у витратах», перш за все, підприємство повинно жорстко контролювати рівень прибутковості, впроваджувати норми та нормативи, оцінювати доступність до короткострокового фінансування. Ця стратегія може доповнитися концепцією «leanproduction» - безперервний процес скорочення втрат та оптимізації виробництва; 2) при «диференціації», підприємство, перш за все, повинно мати потужну команду маркетологів, яка спроможна позиціонувати його продукцію як унікальну, донести до споживача цінність та вагомість бренду. З позицій фінансового забезпечення, необхідно сконцентруватися на пошуку довгострокових джерел фінансування, оцінки ефективності маркетингових заходів, політиці ціноутворення; 3) при «фокусуванні» підприємство спочатку фокусується на окремому ринку чи сегменті покупців, а після, здійснює відповідний фінансовий аналіз та пошук джерел фінансування.

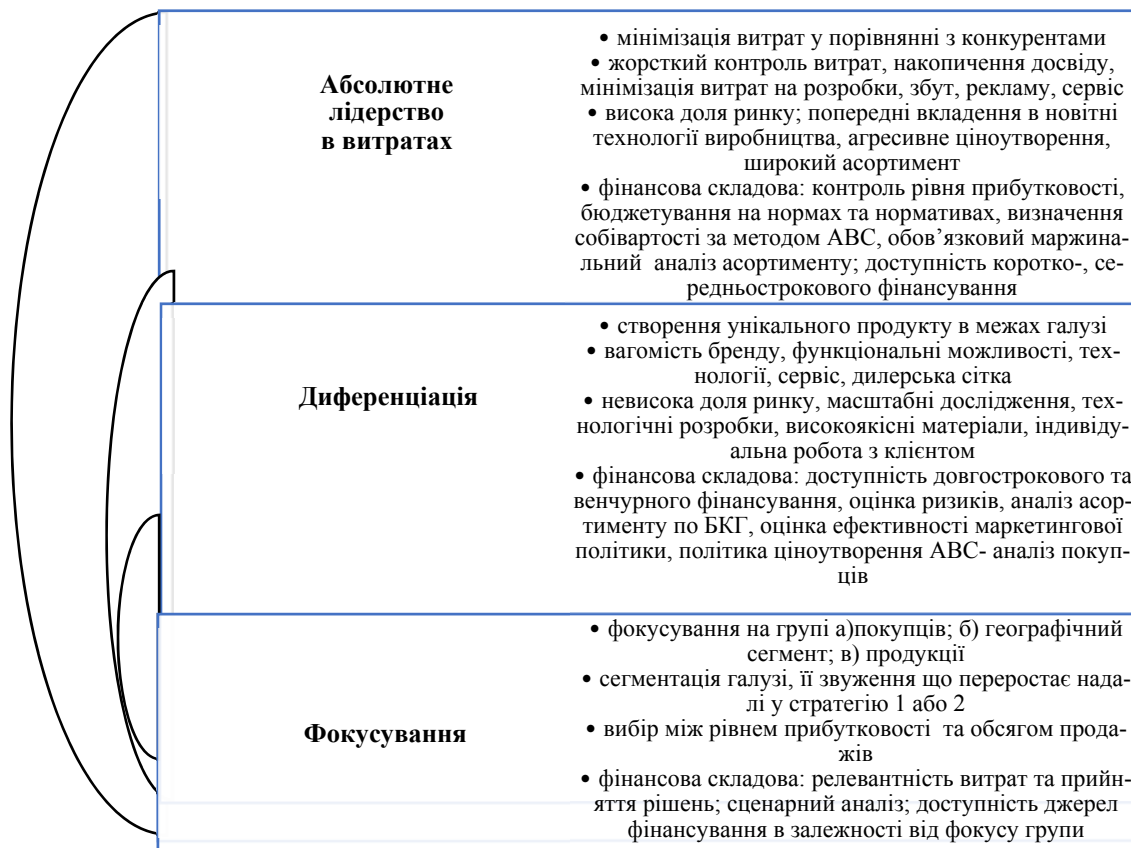

Рис. 1. Фінансова складова підприємства в залежності від його загального стратегічного підходу

Джерело: побудовано за даними [12]; власна розробка

По-перше, визначаються ключові фінансові індикатори, які всесторонньо характеризуватимуть стан фінансового потенціалу окремого підприємства. Це означає, що для оцінки відповідності фінансового потенціалу забезпеченню реалізації його загальної стратегії необхідно оцінити його фактичний стан (рис. 2, кроки 1-4).

Це суб'єктивний вибір, обумовлений баченням менеджменту компанії. В дослідженні, індикаторами стану фінансового потенціалу виступали показники: ліквідності, фінансової незалежності, рентабельності власного капіталу за моделлю Дюпон та рентабельності вкладеного капіталу.

Всі вони мали однакову питому вагу, проте підприємство може встановлювати свої вагові коефіцієнти. Вважаємо, що зазначені показники характеризують ступінь платоспроможності, рівень залежності від зовнішнього фінансування, рентабельність власного капіталу з урахуванням ефективності роботи активів, структури капіталу та прибутковості продажів. Один з головних показників для власників компанії – рентабельність вкладеного капіталу компанії, який порівнюється з альтернативною ставкою доходності та є показником ефективності ведення бізнесу.

Менеджмент та фінансисти компанії також визначають оптимальні, (рекомендовані) значення обраних індикаторів, на основі власного досвіду, планів, за даними бенчмаркінгу, професійній

літературі. За допомогою програмного забезпечення, фактичних та рекомендованих даних, обмежень та припущень в моделі, оптимізуються значення ключових індикаторів зі зміною параметрів моделі, які впливають на значення окремого індикатора. Таким чином, можна визначити складові фінансового потенціалу, завдяки яким можлива його оптимізація (табл 1). Карта градації складається з 4 видів стану фінансового потенціалу:

- «стандарт» - переважна більшість показників категорії «А» (3/4) та зустрічається «В» (1/4) – спроможність підтримувати фінансовий потенціал на достатньому рівні для реалізації стратегії;

- «нестійкий» - переважна більшість показників категорії «В» (3/4) та зустрічається «А», «С» (1/4) – ситуація нестабільна, потребує глибокої проробки з показником тригера «В», «С» та грамотного менеджменту;

- «ризикований» - рівновага між показниками «А»/«В» та «С» - детальний поглиблений аналіз індикаторів «С», сценарний аналіз. Реалізація загальної стратегії підзагрозою. Найголовніше, повернутися в позитивну динаміку нарощування фінансового потенціалу;

- «критичний» - переважна більшість показників категорії «С» (3/4) та зустрічається «А», «В» (1/4) – ситуація вимагає негайного перегляду стратегії фінансування з позицій оцінки ризику. Нестача фінансового потенціалу.

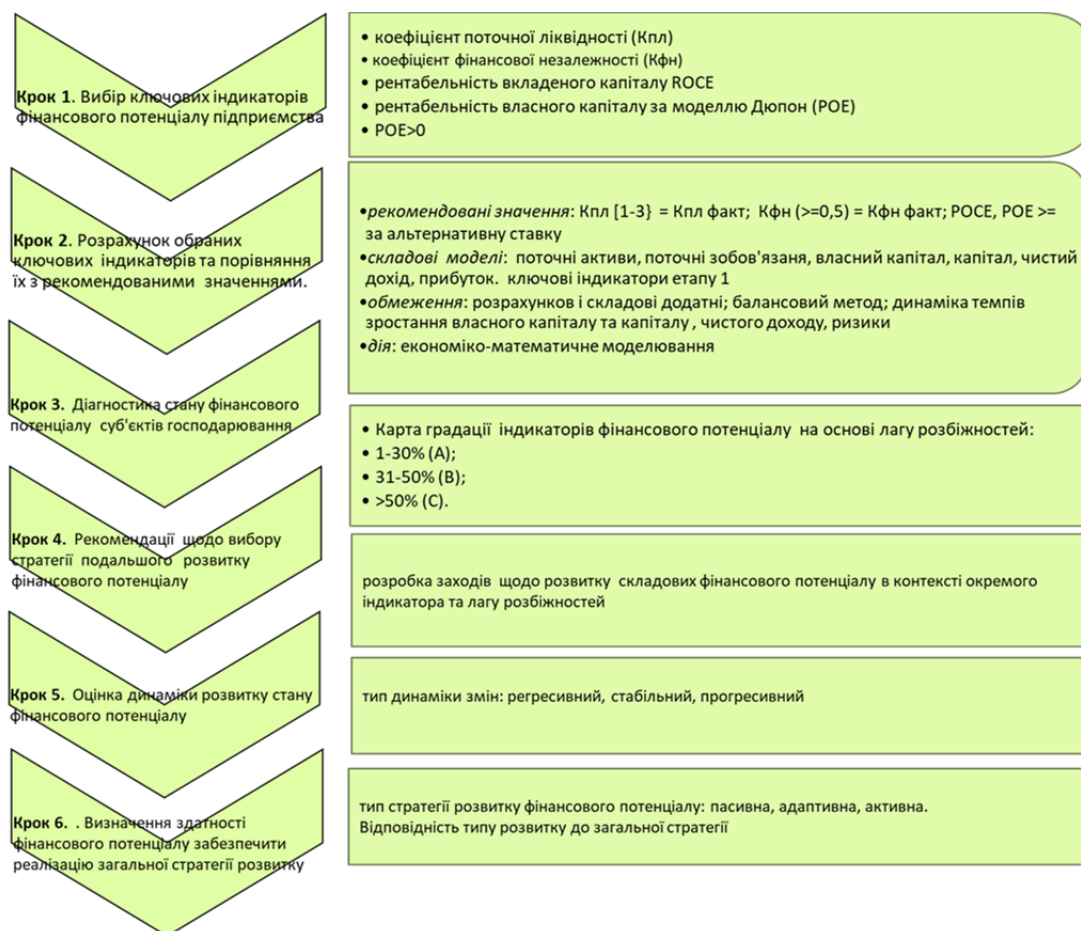

Рис. 2. Алгоритм оцінки фінансового потенціалу підприємства на відповідність реалізації загальної стратегії розвитку

Таблиця 1

Рекомендації по забезпеченню розвитку фінансового потенціалу та подальшого аналізу на основі градації ключових індикаторів (фрагмент)

Градація індикаторів А; В; С	Рекомендації до підтримки/розвитку фінансового потенціалу
Рентабельність вкладеного капіталу (ROCE)	
А	Контроль обсягів прибутків. Дотримуватися політики фінансування обігових активів за рахунок обігового капіталу. Моніторинг запасів сировини, матеріалів та готової продукції та політики їх фінансування
В	Переглянути актуальність кредитної політики . Оптимізувати принцип «обігові активи фінансуються за рахунок коротких грошей». Моніторинг «достатності» ЧОК та аналіз відповідності нормативів обігових засобів
С	Апгрейд політики фінансування компанії з позиції мінімізації вартості джерел фінансування, нормативів запасів і сировини. Порівняння обіговості дебіторської та кредиторської заборгованості. Оцінка ризиків щодо платоспроможності, фінансової незалежності. SWOT- аналіз фінансового потенціалу. Оцінка ринків збуту, цінової політики, асортименту.
Рентабельність власного капіталу: модель Дюпон (ROE)	
А	Моніторинг здатності генерувати прибуток у темпах вищих, ніж середній по ринку/альтернативній ставці доходності. Контроль ефективності використання активів та оцінка фінансового ризику.
В	Визначення, який фактор є ключовим. Факторний аналіз прибутку. Проведення CVP-аналізу. Оцінка портфелю активів з позицій релевантної актуальності. Перегляд вартості фінансування та структури капіталу.
С	Перегляд та оцінка системи продажів. Оцінка ключових індикаторів стратегії розвитку підприємства. ABC – аналіз собівартості. Оцінка асортименту за ланцюгом цінностей та аналіз п'яти сил конкуренції за Портером.

Джерело: [12]

Таблиця 2

Матриця визначення типу стратегій розвитку фінансового потенціалу

Динаміка зміни фінансового потенціалу	Стан фінансового потенціалу			
	критичний	ризиковий	нестійкий	стандарт
регресивний	п	п	п	а
стабільний	п	п	а	+
прогресивний	а	а	+	+

Тип стратегії: п «пасивна»; а «адаптивна»; + «активна»

Таблиця 3

Результати оцінки та моделювання фінансового потенціалу підприємств

Стратегія	Середні значення коефіцієнтів по стратегіям							
	Фактичні значення				Змодельовані значення			
	Кпл	Кфн	ROCE	POE	Кпл	Кфн	ROCE	POE
Диференціація	1,58	0,54	0,20	0,10	1,44	0,52	0,47	0,13
Лідерство в витратах	4,89	0,66	0,23	0,19	3,03	0,63	0,47	0,23
Фокусування	6,30	0,75	0,35	0,18	4,08	0,72	0,66	0,18

* власні розрахунки

По-друге, оцінюється динаміка змін стану фінансового потенціалу компанії та визначається його здатність забезпечити реалізацію загальної стратегії (кроки 5-6). В дослідженні, визначалась динаміка зміни стану фінансового потенціалу протягом трьох років. У випадках нетипових ситуацій (наприклад, карантинні заходи у 2020 році), вважаємо, що дані повинні бути релевантними, тому потрібно вибирати інші періоди або динаміку змін стану фінансового потенціалу відслідковувати поквартально.

В залежності від зміни виду стану фінансового потенціалу підприємства, тип динамічних змін може бути: регресивним (стан погіршився), стабільним (залишився на попередньому рівні), прогресивним (поліпшився у порівнянні з попереднім досліджуваним періодом). На основі результатів оцінки фінансового стану та динаміки його змін визначається тип стратегії розвитку фінансового потенціалу підприємства (табл. 2).

Дослідження та звичайна логіка доводять, що не всі типи стратегії розвитку фінансового потенціалу здатні забезпечити реалізацію загальної стратегії (рис. 3).

Всі стратегії розвитку компанії вимагають наявність «стандартного» стану фінансового потенціалу з «прогресивною», або «стабільною» динамікою, що передбачає «активний» тип стратегії розвитку фінансового потенціалу. Тільки стратегія «Фокусування» допускає «адаптивний» тип, що пояснюється суттю самої стратегії.

Лідерство у витратах

- Стан фінансового потенціалу: "стандарт", "нестійкий"
- Динаміка: "прогресивна", "стабільна"
- Тип стратегії розвитку "активна"

Диференціація

- Стан фінансового потенціалу: "стандарт"
- Динаміка: "прогресивна"
- Тип стратегії розвитку: "активна"

Фокусування

- Стан фінансового потенціалу: "стандарт", "нестійкий"
- Динаміка: "прогресивна", "стабільна"
- Тип стратегії розвитку: "активна", "адаптивна"

Рис. 3. Тип стратегій розвитку фінансового потенціалу забезпечуючи реалізацію загальної стратегії підприємства

Запропоновану методику було апробовано на 24 підприємствах аграрного сектору різних регіонів України, які були згруповані по загальним стратегіям розвитку. Аналіз показав наявність різних підходів забезпечення розвитку фінансового потенціалу в залежності від обраної підприємством стратегії (табл. 3).

Стратегія «лідерство у витратах». Спостерігається значне перевищення ліквідності

(4,89), яке можна скоротити до 3,03. Це пояснюється специфікою аграрного сектору: підприємства тримають матеріали для весняно-польових робіт або готову продукцію під реалізацію в залежності від стану відповідних ринків та очікуваних цін. Змодельовані значення показують непогані перспективи покращення рентабельності вкладеного капіталу (+24%) та власного капіталу (+4%).

Стратегія «диференціація». Результати моделювання показали суттєві можливості збільшення ефективності використання вкладеного капіталу (+27%) та власного капіталу (+3%) за рахунок скорочення ТМЦ та дебіторської заборгованості, управління кредитною політикою, що позначається незначним (у рамках рекомендованих значень) зменшенням платоспроможності та скороченням фінансової залежності досліджуваних компаній.

Стратегія «фокусування». Група підприємств за цією стратегією мають більш за всіх інших високий показник фінансової залежності (0,75) та платоспроможності (6,3). Моделювання показало, що управління обіговими активами та структурою капіталу дозволить підприємствам з цією стратегією оптимізувати рентабельність вкладеного капіталу (+31%).

Забезпечення оптимізації показників фінансового потенціалу має певні відмінності по стратегіям: «лідерство у витратах» - найголовнішим джерелом оптимізації фінансового потенціалу є управління структурою капіталу та кредитною

політикою, що відобразиться на величині поточних зобов'язань; «диференціація» - основний потенціал розвитку фінансового потенціалу знаходиться в можливості генерації прибутку (+57,6%); «фокусування» - важелі покращення фінансового потенціалу знаходяться у поєднанні управління чистими обіговими активами та поточними зобов'язаннями (рис.4).

Оцінка стану фінансового потенціалу показала, що трішки більше ніж половина підприємств (14 од.) мають «стандартний» тип потенціалу, 34% (14 підприємств) припадає на «ризиковий» та «нестійкий» – найчастіша проблема полягала у невідповідності рентабельності власного та вкладеного капіталу до рекомендованих норм, та 2 підприємства працюють з «критичним» фінансовим потенціалом, який неспроможний взагалі втілити в життя стратегію загального розвитку підприємства (рис. 5).

В результаті оптимізації ключових індикаторів, було перегрупування по типам, де відсоток «стандартного» стану збільшився на 9 % (16 підприємств), «нестійкий» збільшився за рахунок групи «ризикований» на 3 підприємства, «критичний» - взагалі не діагностовано у жодного з досліджуваних підприємств. Конкретні дії, щодо покращення розвитку фінансового потенціалу для забезпечення реалізації загальної стратегії, підприємствам рекомендовано застосування рекомендації за табл. 1.

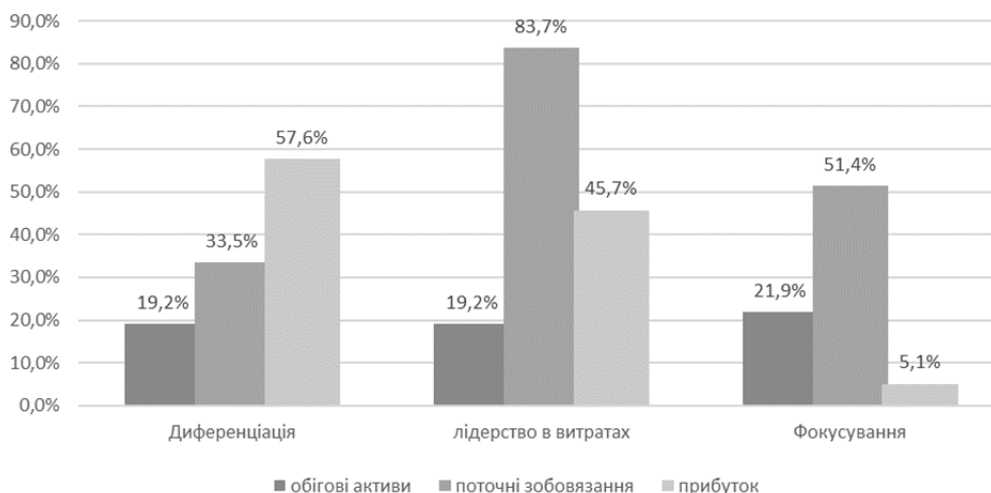

Рис. 4. Зміна статей балансу підприємств в результаті моделювання за різними стратегіями розвитку

Тип стратегії розвитку фінансового потенціалу	«Лідерство у витратах»	«Диференціація»	«Фокусування»
активна	5	1	9
адаптивна	1		1
пасивна	1	2	4

Рис. 5. Результати визначення типу стратегій розвитку фінансового потенціалу підприємств в залежності від їх загальної стратегії

Надалі, в рамках алгоритму, було оцінено динаміку зміни стану фінансового потенціалу та визначено тип стратегії його розвитку

За результатом дослідження, 16 підприємств (67%) спроможні забезпечити реалізацію загальної стратегії розвитку. Найбільш потужна група компаній припадає на стратегію «фокусування» (62,5%), що пояснюється відносно невеликими у порівнянні з іншими стратегіями розвитку, потребами в забезпеченні фінансовими ресурсами, локальністю ринків, специфікою покупців та масштабами діяльності.

Зазначимо, що в рамках дослідження, запропонований алгоритм використовувався по групі підприємств, проте, в практичній діяльності, необхідно застосовувати індивідуальний підхід, глибоко аналізувати фактори впливу, використовувати сценарне моделювання зважене на ризики.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що успішність реалізації стратегії розвитку аграрного підприємства залежить від формування фінансового потенціалу і можливостей його використання та розвитку в майбутньому. Інструментом обґрунтування типу стратегії розвитку аграрних підприємств є аналітична оцінка фінансового потенціалу, що дозволяє сформувати інформацію для визначення динаміки змін його стану і здатності забезпечити реалізацію загальної стратегії. Побудована матриця типу стратегій розвитку фінансового потенціалу дозволяє визначити рекомендований тип стратегії розвитку фінансового потенціалу підприємств.

Запропонований алгоритм визначення спроможності фінансового потенціалу підприємства забезпечити реалізацію його загальної стратегії, дозволяє не тільки оцінити такі можливості, але й розробити заходиспрямовані на забезпечення розвитку та зміцнення фінансового потенціалу. Рекомендовані ключові показники та їх значення достатньо адаптивні, і можуть бути імплементовані під вимоги підприємств різної специфіки діяльності та розмірів. В структурі моделі формування стратегії розвитку підприємства лежить комбінація запланованих дій (намічена стратегія) та незапланованих стратегічних рішень, направлених на адаптацію до ситуації, що склалась.

Література

1. Johan F.M. Swinnen Hamish RGow - Agricultural credit problems and policies during the transition to a market economy in Central and Eastern Europe - Food Policy Volume 24, Issue 1, February 1999, Pages 21-47
2. Daniel Goodwin, Ian Holman, Liwa Pardthaisong, SupattraVisessri, Chaiwat Ekkawatpanit - What is the evidence linking financial assistance for drought-affected agriculture and resilience in tropical Asia? A systematic review - Regional Environmental Change (2022) 22: 12
URL:

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10113-021-01867-y.pdf>

3. Dmytro Zherlitsyn, Stanislav Levytskyi, Denys Mykhailik, Victoriia Ogloblina - Assessment of Financial Potential as a Determinant of Enterprise Development-Advances in Economics, Business and Management Research- September 2019
4. Nusinov V., Burkova N., ShuraL.- Estimating the Ukrainian companies' financial potential and the probability of forced liquidation - Investment Management and Financial Innovations, Volume 17, Issue 2, 2020 - Pages 26-39
5. Alina Mordovets. Methodological approach to determining the level of business entities' financial potential. Development Management, Volume 17, Issue 4, 2019 - Pages 31-41
6. Miroshnichenko Victoria - Approaches to the evaluation of financial potential of agricultural enterprises - Agricultural and Resource Economics:International Scientific E-Journal, Vol. 2, №2, 2016 P.17-26 - URL:www.ire-journal.com
7. Myšková R., Hájek P. Comprehensive assessment of firm financial performance using financial ratios and linguistic analysis of annual reports. Journal of International Studies, Volume10, Issue4, 2017 - Pages96-108. doi:10.14254/2071-8330.2017/10-4/7
8. Kudej M., Gavurova B., Rowland. Z. Evaluation of the selected economic parameters of Czech companies and their potential for overcoming global crises during the Covid-19 pandemic. Journal of International Studies, Volume14, Issue1, 2021 -Pages258-275. doi:10.14254/2071-8330.2021/14-1/18
9. Соломатіна Т. В., Серебряк К. І. Стратегічний фінансовий потенціал формування капіталу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 39 – 42.
10. Костирко Л. А., Соломатіна Т. В. Концептуальні засади стратегічного розвитку фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Бізнес-Інформ*. 2020. №1. С. 310–316.
11. Джоан Магретта. Ключевые идеи. Майкл Портер — М.: «Манн, Иванов и Фербер», 2013. — С. 272. — ISBN 978-5-91657-758-7
12. Соломатіна Т. В. Стратегічний розвиток фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки автореф. дис. ... докт. економ. наук: 08.00.08 /Соломатіна Тетяна Василівна; Ірпінь, ун-т державної фіскальної служби України.- Київ,2021.-37с.

References

1. Johan F. M. Swinnen Hamish RGow (1999) - Agricultural credit problems and policies during the transition to a market economy in Central and Eastern Europe. Food Policy, 24(1), 21-47.
2. Daniel Goodwin, Ian Holman, Liwa Pardthaisong, SupattraVisessri, Chaiwat Ekkawatpanit (2022) - What is the evidence linking financial assistance for drought-affected agriculture and resilience in tropical Asia? A systematic review - Regional Environmental Change – URL:
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10113-021-01867-y.pdf>
3. Dmytro Zherlitsyn, Stanislav Levytskyi, Denys Mykhailik, Victoriia Ogloblina (2019) - Assessment of

- Financial Potential as a Determinant of Enterprise Development-Advances in Economics, Business and Management Research- September.
4. [Volodymyr Nusinoy](#), [Liudmyla Burkova](#), [Natalia Shura](#) (2020) - Estimating the Ukrainian companies' financial potential and the probability of forced liquidation - Investment Management and Financial Innovations, 17(2), 26-39 [in Ukrainian].
 5. Alina Mordovets (2019). Methodological approach to determining the level of business entities' financial potential. Development Management, 17(4), 31-41[in Ukrainian]
 6. Miroshnichenko Victoria (2016) - Approaches to the evaluation of financial potential of agricultural enterprises - Agricultural and Resource Economics: International Scientific, 2(2), 17-26 - URL:www.ares-journal.com [in Ukrainian].
 7. Myšková, R., &Hájek, P. (2017). Comprehensive assessment of firm financial performance using financial ratios and linguistic analysis of annual reports. Journal of International Studies, 10(4), 96-108. doi:10.14254/2071-8330.2017/10-4/7
 8. Kudej M., Gavurova B., &Rowland. Z. (2021). Evaluation of the selected economic parameters of Czech companies and their potential for overcoming global crises during the Covid-19 pandemic. Journal of International Studies, 14(1), 258-275. doi:10.14254/2071-8330.2021/14-1/18.
 9. Solomatina T. V., Sieriebriak K. I. Stratehichnyy finansovyy potentsial formuvannya kapitalu subyektiv hospodaryuvannya ahrarnoho sektora ekonomiky. Ekonomika ta derzhava. 2019. № 12. S. 39 – 42 [in Ukrainian].
 10. Kostyrko L. A., Solomatina T. V. Kontseptualni zasady stratehichnoho rozvytku finansovoho potentsialu subyektiv hospodaryuvannya ahrarnoho sektora ekonomiky. Biznes-Inform. 2020. №1. S. 310–316 [in Ukrainian].
 11. Dzhoan Magretta. Klyuchevyye idei. Maykl Porter – M.: «Mann, Ivanovi Ferber», 2013. – S. 272.
 12. Solomatina T. V. Stratehichnyy rozvytok finansovoho potentsialu subyektiv hospodaryuvannya ahrarnoho sektora ekonomiky avtoref. dys. ... dokt. yekonom. nauk : 08.00.08 /Solomatina Tetyana Vasylivna; Irpin, un-t derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrayiny. Kyiv, 2021. 37s [in Ukrainian].

Kostyrko L., Solomatina T., Chernodubova E. Assessment of the influence of financial potential on the choice of the development strategy of agricultural enterprises

The article is devoted to the disclosure of theoretical provision sand recommendations for determining the type of strategy for the development of the agrarian sector of the economy based on the assessment of financial potential. It has

been proven that the choice of the development strategy of enterprises in the agrarian sector of the economy is influenced by the financial potential. The concept of "financial potential" has been clarified as "unrealized financial opportunities and abilities, which are based on the totality of available financial resources and the irability to contribute to the achievement of strategic goals through economic activity." The key financial indicators characterizing the state of the enterprise's financial potential have been defined and recommendations for ensuring the strategic development of the financial potential have been substantiated. Issues such as coordination of enterprise development strategy and financial potential, assessment of state and strategic development of financial potential, selection of the type of development strategy based on assessment of financial potential indicators are analyzed.

The approach to assessing the development of the financial potential of enterprises based on the use of software is substantiated, the feature of which is the calculation of target vectors of its key indicators depending on the change of model parameters that affect the value of a separate indicator, which makes it possible to determine the components of the financial potential, thanks to which it is possible to optimize and evaluate the dynamics changes in its condition and ability to ensure the implementation of the overall strategy. On the basis of the matrix model, the types of financial potential development strategies that ensure the implementation of the general strategy of the enterprise are determined, which are based on the properties of the agrarian sector of the economy, the size of the economic entity, the state of the financial potential (standard, unstable, risky, critical). A mechanism for assessing the appropriateness of the type of strategy depending on the state of the financial potential of the enterprise is proposed and the possibilities of strategic development of agricultural enterprises are clarified.

Keywords: *financial potential, assessment of strategic development of financial potential, state of financial potential, type of strategy, enterprises of the agrarian sector of the economy.*

Костирко Лідія Андріївна – д.е.н., професор, завідувачка кафедри фінансів та банківської справи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, e-mail: lidiyakostyrko@gmail.com

Соломатіна Тетяна Василівна – д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів та банківської справи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, e-mail: t.solomatina@i.ua

Чернодубова Елеонора Валеріанівна – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, e-mail: ella.cher.lg@gmail.com

Стаття подана 05.12.2022